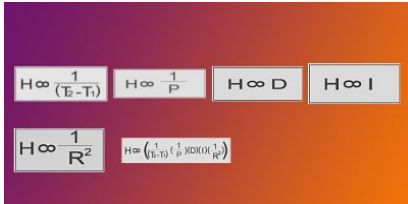

ታሪካዊ ታሪካችን

ቤተማርያም ተሾመ

JULY 18, 2017 •

ስለ ጊዜ በተነገሩ ፍልስፍናዎች ውስጥ በአንዱ፤ “ድር (ትናንት) የለም፤ አልፏል፤ ነገም የለም አልመጣም ያልተጨበጠ ብዥታ (Illusion) ነው። እውኑ እና እርግጡ ዛሬ፤ አሁን ብቻ ነው። ሲል ያትታል።

ይህ ምን ማለት ነው ? ይህ ድፍዩና (Definition) በተለይ ታሪክ እግር ከወርቅ የኋሊት ከጠፈረን፤ የነገ ያልተረጋገጠ ተስፋና ፍርሀት ዛሬ ላይ ግራ ለሚያጋባንና ለሚያስጨንቀን ሃሰቶች ይህ ፍልስፍና ምን ማለት ነው?

ዙሪያችን እንዲህ የሆነውና ቅጥ አምባሩ የጠፋው በትናንት ታሪካችን አይደለም እንዴ? እንዲህም እንዲያም ሆኖ ደቁሶን ያለፈው ታሪካችን እንዴት ሆኖ ነው “ብዥታ” የሚሆነው? (Illusion የሚባለው?) አጣምመንና አወላግደን የሰማናቸው ታሪኮቻችን፤ ተደልዘውና ተቆራርጠው የተነገሩን ትናንቶቻችን እንዲህ ስላወላገዱን መስሎኝ ዛሬያችን እንዲህ የሆነው? እና እንዴት ሆኖ በምን ሒሳብ ነው ትናንት እንዲህ አፍጥጡብን ዛሬ ላይ እያየነው፤ ትናንት Illusion የሚሆነው ? በተለይ ለታሪካዊ ለሃሰብ?

ዛሬ የምንኖረው ትናንትን አይደለም እንዴ? እሺ ይባል? ትናንት የጫኑብን ሸክም ዛሬ ላይ አጉብጠን ነገን መቅረጽና ማበጀት ተስኖን፤ ከቁጥጥራችን ወጥቶ የነገን ፍርሃት ዛሬ ተበድረን እየኖርነው አይደለም እንዴ? ለነገ ጭለማ ዛሬ እየቆዘምን አይደለም እንዴ? እህ.....እናስ?

ትናንት፤ ዛሬ፤ ነገ እውንና ተጨባጭ አልሆኑም? በተለይ ለእኛ ለታሪካዊና ለተስፋዎቻችን ሃሰቶች በደንብ አልተሰናሙም? እና ነገ ተጨባጭና እውን አልሆነም፤ ዛሬ ላይ አልተኖረም?። ከዛስ ከተጨባጭ ተሞክሯችንም እያጣቀስን፤ ይህን እድሜ ጠገብ ፍልስፍና ተብዬ ውድቅ አላደረግነውም?

ቁጣ ቁጣ ያለኝ ለምን እንደሆነ አልገባኝም። ምናልባት ዛሬ ላይ አሳርና ፍዳ የሚያሳዩን ትናንት እና ነገ እንደ ተራ ነገር Illusion የመባላቸው ተራ ፍልስፍና፤ ይህንን ያህል ዘመን ገንኖ መኖሩ፤ በተለይ እኛን ሃሰቶችን ያላገናዘበ ተራ ፍልስፍና ይህንን ያህል ዘመን ገንኖ መኖሩ፤ አበሳጭቶችን ይሆናል። ለነገሩ ከፈላስፋቸው አንዱ፤ “ሐሰቶች ከአለም ታሪክ ተገልለው አለምን እረስተው፤ አለምም እረስቷቸው የኖሩ ሕዝቦች” ብሎ ደፍይኖን የለ።

(“ድፍዩና” የዶ/ር ፈቃደ አዘዘ ቃል ሲሆን Definition የሚለውን የአንግሊዘኛ ቃል ይተካል፤ ስለተመቸኝ ተውሼዋለሁ። ቆይ እዚህ ጋ ግን የ Definition ጽንሰ ሃሳብ በጥንታዊው አማርኛችን ውስጥ የለም ማለት ነው እንዴ? ወደ ቃል ብድር የሄድነው?)።

እንቀጥል፤ እናም ምን ለማለት ፈልጌ ነው... ፍልስፍናዎችን ሁሉ አንመን፤ ዝግ እና ቀስ ብለን መፍትሄ ያዘለ የገዛ እራሳችንን ፍልስፍና እናምጣ ፤እንደዚህ እንደ ላይኛው አይነት ባህልና እኛነታችንን ያላገናዘበ ፍልስፍና እንደወረደ አንጠጣ፤ ልምድና እውቀት መለዋወጥ ያባት ቢሆንም እንዲያው ዝም ብለን ያገኘነውን ሳናላምጥ እንዋጥ፤ አንሰልቅጥ ለማለት ፈልጌ ነው። ለምሳሌ ቢፒአሩም፤ ካይዘኑም፤ እና ሌሎችም ፍልስፍናዎች ጊዜ ተወስደባቸው፤ ቀስ ተብለው ይታሹ፤በእኛው ልክ ይሰፉ፤ እንደወረዱ ተግተናቸው ሲያቅሩንና በቅጡ ሳንረዳቸው ወደ ሌላ ፍልስፍና፤ ወደ ሌላ ቃር እንዘላለን። ምክንያቱም እንደዚህ እንደቅድሙ ፍልስፍና በስሱ አበሳጭተውን ብቻ ሳይሆን አበላሽተውን ስለሚያልፉ።

እውነት ነው ነገን አልያዝነውም፤ ወላፊኑና ጫናው ዛሬ ቢገርፈንም ፤ ትናንት የማይታረም፤ ያከተመለት፤ በነሲብ የሚጠበቅ፤ በ “ያመጣ ያምጣው” ፤ በአቦ ሰጡኝ የሚናፈቅ አይደለም። እንዲያውም የዛሬ ልፋትና መከራችን እኮ ለተሻለ ነገ አይደል? ነገ ሕልም አይደለም ፤ ነገ በመዳፋችን ላይ ነው፤ ነገን ዛሬ የምንሰራው፤ ዛሬ የምናበጀው፤ እንደወደድን የምንቀርፀው በእጃችን ያለ ሸክላ ነው። (ያው መቶ በመቶ በቁጥጥር ስር እናውለዋለን!! ማለቴ ግን አይደለም ይቅር ይበለኝ እና)። እንዲያውም ነገ ከቁጥጥሩ የወጣ ግለሰብ ለሱሳይድ ነገ ከቁጥጥሩ የወጣ ሕብረተሰብ ለጄኖሳይድ የተጋለጡና የተመቻቹ ናቸው (ሳላውቀው አሪፍ ግጥም ሆነ እና ምን እናድርግ ? (ምን ተሻለ?)

እንደኔ እንደኔ አሁንም ወደ ውስጥ እንመልከት ባይ ነኝ። እኛ ኢትዮጵያውያን “ለተሻለ ነገ ምን ብናደርግ ይበጃል?” ብለን “አንጐግል” ጉግል ፍጹም አያውቀንም።

እርግጠኛ ሆኜ መናገር የምችለው፤ እኛ ኢትዮጵያውያን የገዛ ብልሹና ኃላፊነት በጐደለው መልኩ በተነገሩ ፤ ተጨባጭነት በሌላቸውና በሳይንስ በማይደገፉ ታሪኮቻችን ሠለባዎች ነን፤ አራት ነጥብ።

በድብቅ አጀንዳ ታጅለውና በወገናዊነት ተጠርዘው፤ በተንኮልና ሆን ተብሎ ተጣምመው በሽር የተነገሩ አብዛኞቹ ታሪኮቻችን፤ የፈጠሩብን ጫና እና ያልተመለሰ (ምናልባትም ሊመለስ የማይችል) የማንነት ጥያቄ ብዥታ የፈጠረብን ሳንካ ዛሬን በግራ መጋባት እያኖረን ነው።

የ“ከየት መጣሁ?” የ“ማን ምኔ ነው?” የ“ይህ ቦታ የማን ነው?” ውስብስብ ጥያቄ ስርተን የማንጨርሰውን የቤት ስራ ዛሬ ላይ አሸክሞናል (እኛ ደግሞ ጥሎብን ታሪክ እንወዳለን) እናም በዚህ ጥልፍልፍ ማለቂያ አልባ ከባድ ጥያቄ ዛሬ ላይ ተወጥረን ማን ለነገ ይስራልን? ይባስ ብሎ ከፋቱ የ 3 ሺህ ዘመን ባለታሪኮች መሆናችን ፤ ታሪክን ፍለጋ 3 ሺህ አመት የኋሊት መስፈንጠራችን። ነገን እንዴት እናብጅ? በየትኛው ጊዜ? የጊዜ መርከብ እያዳፋ ወዳሻው እንዲወስድን ፈቅድን መሪውን ሰጠነው። እናም ወደ አላበጀነው እና ወደማናውቀው ነገ እያዳፋ ይወስደናል። የነገ ፍርሃት ክፉኛ ያሳስበናል፤ ፈጥነን ካልነቃን ያው ቅድም እንደተጨዋወትነው የጊዜ መርከብ ጎትቶ ወይ ሱሳይድ፤ አልያም ጄኖሳይድ ደሴት ላይ ይጥለናል። (የሰይጣን ጆሮ ይደፈን)።

ስለዚህ እስቲ እንዲህ ባተሌ ያደረገንን ታሪካችንን እንመርምር። ለመሆኑ ታሪክስ ተጨባጭ ተአማኒና ሳይንሳዊ ሊሆን ይችላል እንዴ? በተለይ የእኛው ጉራማይሌና ውንግርግር የታሪክ ነገራ ተጨባጭ (Objective)፤ ተአማኒ (Reliable) እና በተለይ ሳይንሳዊነት ነው ወይ? እስቲ አንድ ቀላል ሙከራ እንስራ አንድ ቀላል ቀመር እንቀምር።

እንጀምር ። የታሪክ ባለሙያ አይደለሁም፤ የታሪክ ሰለባ እንጂ። ሙያዬ የነገሮችን እንቅስቃሴ፤ ባህርይና የእርስ በርስ መስተጋብር ተጨባጭና ሳይንሳዊ በሆነ መልኩ እንዳይና እንድተነትን ያግዘኛል።

ለምሳሌ U=A, A=ሐ ስለዚህ U=ሐ አይነት ማንም ማንበብ እና መጻፍ የሚችል ፍጡር የሚሰማማበት ተጨባጭ የእውነታ (logic) እና የሙግት አካሄድ ነገሮች ሁሉ ሊዳኙ ይገባል ባይ ነኝ፤ ታሪክም ጭምር። ይህም ማለት፤ የተፈጥሮ ሳይንስ አንድን ቀመር (Formula) ለመቀመር የሚከተላቸውን ሳይንሳዊ አካሄዶችና ሊካተቱ የሚገባቸውን ወሳኝ ግብአቶች (Parameters) መምረጥ፤ ከዛም የነዚህን ግብአቶች የእርስ በርስ መስተጋብር ከባህሪያቸው አንጻር በማጥናት እርስ በርስ ማሰናኘት ነው።

በተፈጥሮ ሳይንስ ዘርፍ በዚህ አካሄድ የሚጠኑት ግብአቶች (Parameters) የባህሪያቸው ወጥ መሆን እና ምናልባትም ውስነት የመቀመሩን ሂደት በተነጻጻሪ ቀላል ፤ ውጤቱንም ተአማኒ አድርጎት ሊሆን ይችላል። በተቃራኒው የማህበረሰብ ሳይንስ እንዲህ ወደ ኋላ መቅረቱና ሊሰጠን ይገባው ከነበረው ጥቅም አምንት አለማበርከቱ፤ ከማህበረሰብ ጀርባ ያሉ ወሳኝ ግብአቶችን ከየማህበረሰቡ ባህርይ አንጻር ተንትኖና ወስኖ በወጥነት ማስቀመጥ ያለመቻሉ ይመስለኛል። ለምሳሌ፡- የአንድ ማህበረሰብ ውልደት፤ እድገትና ጥፋት ከማህበረሰቡ ወግ፤ ልማድ ባህርይ፤ እምነት፤ አየር ንብረት፤ የቦታ አቀማመጥ ወዘተ አንጻር ተፈትሸው በዚህ ቀን እንዲህ ይሆናል። በዚህ ቀን ደግሞ እንዲህ ሆኖ ነበር። እንዲህ ካልሠራን ይህ ይመጣብናል። አይነት ሳይንሳዊና ተጨባጭ ትንተናዎች እና ትንበያዎች መኖር የለባቸውም?። በአንድ ማህበረሰባዊ ጉዳይ ላይ አስር የታሪክና የማህበረሰብ ሳይንስ ተንታኞች አስር አይነት መላምት፤ አስር አይነት ግምት ከሰጡ ይህ ነሲብ እንጂ ምኑን ሳይንስ ሆነው? ታሪክ ተጨባጭ እና ሳይንሳዊ መሆን አለበት። አለበለዚያ እንደኛ አይነቱ የታሪክ ጥገኛ የሆነ እና ከታሪክ ድርና ማግ የተሸመነ ማህበረሰብ፤ በነሲብና በመሠለኝ ጉንጭ አልፋ ክርክር ተተብትቦ ውሃ በላው ማለት አይደለም?

እስቲ አንድ ቀላል ሙከራ እንስራ በዚህ ሙከራ እንዲህ የወዘወዘንና የ 3 ሺህ ዘመን (3 ሺህ የሚለው እራሱ አከራካሪ ነው መሰለኝ) የሰጠንን ታሪካችንን ተጨባጭነትና ተአማኒነት በተፈጥሮ ሳይንስ ምክንያታዊ አካሄድ እየፈተሽን አንድ ሒሳባዊ ቀመር እንቀምር እና ጉዳዮቻችንን እንመልከት።

(ይህን አካሄድ እና የሙግት ዘይቤ ከዚህ ቀደም “ሙስና ሙሶሎጂ እና ሙሶሜትሪ” በሚለው የሙስናን እና የማህበረሰብን ግንኙነት በሚተነትነው ጽሁፌ ተጠቅሜበታለሁ፤ ተቃዋሚ ስላልመጣ እግረ መንገዴን ባለቤትነቴ ይታወቅልኝ፤ ያው ለታሪክም ይቀመጥልኝ)።

የታሪክ አዘጋገብና የታሪክ ነገራ (Reconstruction of history) እጅግ በሚበዙ ጉዳዮች ላይ የተመሠረተና በብዙ ማህበረሰባዊ ቁሳዊ ጉዳዮች ተጽእኖ ውስጥ የወደቀ ዘርፍ ነው። ይሁን እንጂ በዚህ አጭርና ግልብ ዳሰሳ ውስጥ ሁሉንም ግብአቶች (parameters) ማካተት የማይሞከር ብቻ ሳይሆን የማይቻልም ነው። ስለዚህ ጉልህና ከባድ ተጽእኖ አላቸው ብለን ያሰብናቸውን እኛው ሐገር አሉ ብለን ያመንንባቸውን ግብአቶች ብቻ ተጠቅመን ሃሳባዊና ሐገራዊ ቀመራችንን እንቀምር ።

ዋና ዋናዎቹ ግብአቶች (parameters) እነማን ናቸው?

የመጀመሪያው እና ዋናው ግብአት እራሱ ታሪክ ነው። (H) ብለን እንሰይመው። የታሪክን (H) ተአማኒነት በአዎንታዊም ይሁን በአሉታዊ መልኩ የሚጫኑ ግብአቶችን ደግሞ ቀጥለን እንዘርዘር። ከዛም ከታሪክ ጋር ያላቸውን መስተጋብር (Relation) ደግሞ እንመርምር።

1-ጊዜ (time) (T)

ጊዜ (T) እና የጊዜ እርዝማኔ ከታሪክ (H) ተአማኒነት ጋር የተገላበጠሽ ዝምድና አላቸው። ይህም ማለት፤ ታሪኩ የተፈፀመበትን ጊዜ (T1) እና የአሁን ጊዜን (T2) ብንላቸው የጊዜ እርዝማኔ (T) ማለትም (T2-T1) በተለቀ ቁጥር ታሪኩ ይርቃል፤ በታሪኩ ላይ ያለን ተአማኒነትም እየደበዘዘ ይሄዳል። ስለዚህ የመጀመሪያው ቀመር ታሪክንና ጊዜን እንዲህ ያጣምራቸዋል ይሄንንም ቀመር (Formula) 1 እንበለው።

2-የታሪክ ዘጋቢው ወገንተኝነት ደረጃ (P)

ይሄ ግብአት ወሳኝ እና በተለይ በኛ ታሪክ ላይ ጽኑ አሉታዊ ጫናን ያመጣ ግብአት ነው። የዘጋቢው የነፃነትና የወገንተኝነት ደረጃ በታሪኩ ተአማኒነት ላይ በተለያየ መጠን አሉታዊ ተጽእኖ ያስከትላል። ከሰብአዊ አመለካከት አንፃር ስናየው ደረጃው ይለያይ እንጂ ማንም ዘጋቢ ከወገንተኝነት ሊፀዳ እንደማይችል እርግጥ ነው። ስለዚህ ታሪክ (H) እና የዘጋቢው ወገንተኝነት ተገላበጠሽ ዝምድና አላቸው። ሁለት እንበል።

3-የተጨባጭ መረጃ (ሰነድ) (D) መኖር

ሰነድ ወሳኝ እና እጅግ ጠቃሚ ግብአት ነው (ካልተደለዘ)። ስለዚህ የተረጋገጠ የጽሁፍና ሌላ ቋሚ የቁሳቁስ ሰነድ (D) እና ታሪክ (H) የመሳ ለመሳ ግንኙነት አላቸው። ይህም ማለት እውነተኛና ሳይንሳዊ ሠነድ የቀረበለት ታሪክ፤ ለእውነታ የቀረበ ነው ማለት ነው። ከዚህም በመነሳት ቀጣዩ 3 ኛ ቀመር ይፈጠራል።

እዚህ ላይ የታሪክን እውነተኛነት ለማጥፋት ሆን ተበለው መረጃዎች ሊሰረዙና ሊደለዙ ስለሚችሉ ይህ ጉዳይ ከግምት ውስጥ መግባትና በከባድ ጥርጣሬ ሊታይ ይገባዋል። (ለነገሩ ደግ ለመጠርጠር ከኛ በላይ ላሳር) ።

4-የወቅቱ፤ የታሪክ ተቀባይ ማህበረሰብ የመረዳትና የማመዛዘን ደረጃ (I)

ይሄ ግብአት የኛው ጉድ ነው (I) ብለን እንሰይመው። ይህ ግብአት ማህበረሰባችን ከየትም አቅጣጫና ምንም አይነት የተነገሩ፤ የተፃፉ ታሪኮችን አሜን ብሎ የመቀበል አልያም በትእግስት የመመርመርን ሁኔታ፤ አዝማሚያና ዝንባሌ የሚያሳየን ነው። ይሄም ማለት አንድ መርማሪና ጠያቂ ማህበረሰብ ያፀደቀውና ያመነው ታሪክ፤ ወደ እውነታ የመጠጋቱ መጠን ከፍ ያለ ነው፤ እንደማለት ነው። ስለዚህ ከታሪክ ዘገባ ጋር የመሳ ለመሳ ግንኙነት አለው ማለት ነው። አራት አትሉም።

5-የመለኮት ጣልቃ ገብነት (Devine intervention) ®

ይህ ግብአት ለእኛ ለሃበሾች እንግዳ አይደለም። አብዛኞቹ ማጣቀሻዎቻችን በተለይም በእድሜ ሰንበትበት ያሉን የመለኮት ባህርይ የማላበስ ዘይቤ ተጠናውቶናል።

ከተጨማሪ ምክንያታዊነት የራቁ መለኮታዊ ማስረጃዎች ታሪክን የማጣመምና እውነትን የመጋረድ አቅማቸው እጅግ ከባድ በመሆኑ፣ ከታሪክ ጋር ከባድ የተገላበጠሽ ዝምድና አላቸው። ስለዚህ ታሪክ የማናወጥ ከባድነታቸውን በማገናዘብ ከታሪክ ጋር እንዲህ ሊሠናኙ ይችላሉ።

ይህ ማለት እያንዳንዱ ማስረጃ የመለኮታዊ (supernatural) ባህርይ እጅግ የተጋነነና አብዝቶ የተዛባ የእውነታ ጥመት ያስከትላል ማለት ነው።

እነዚህ ግብአቶች በግርድፉ የተመረጡ እና ዋና ዋና የተባሉ ናቸው ተብለው የታመነባቸው ናቸው (በእኔ)።

በተለይም የገዛ ታሪካችንን ለመመርመር ታስበው ከሕብረተሰባችን ባህርይና ካለን ልምድ ተጨምቀው የወጡ ናቸው። እነዚህ ግብአቶች ከታሪክ ጋር ያላቸው ቁርኝት ከተቀመሩት 5 ቀመሮች በመነሳት አንድ ወጥ ቀመር ስንቀምር እንደሚከተለው ይሆናል።

(ኒውክሊየር ፊዚክስ አስመሰልነው አይደል?)

ቀለል አድርገን እንየው። የግብአቶቹን ባህርይና ግብአቶቹ ከታሪክ ጋር ያላቸው ተዛምዶ ቀለልና የሚያግባባን ስለሆነ የግብአቶቹን ባህሪ በተጨማሪ ምክንያቶች እየፈተሽን የቀመራችንን ውጤት እንመልከት፤ ታሪካችንን እንሞግት፤ ከዛም ወይ ተጨማሪና እውነተኛ ታሪክ የሚዘገብበትን ሳይንሳዊ አካሄድ እንምረጥ (እንቀምር) አለበለዚያ የከበበንን የታሪክ ጥልፍልፍ እርግፍ አድርገን ትተን፤ ነገን አብረን እንገንባ። (እዚህ ጋ ኑ..... አብረን እንገንባ..... የሚለው ዘፈን ትዝ አለኝ) ቻው።

Written by ቤተማርያም ተሾመ betishk@gmail.com

addisadmassnews.com